

Taalvariatie en onderwijsprestaties van autochtone kleuters

Een replicatiestudie na twee decennia

Geert Driessen

TET 68 (1): 1–12

DOI: 10.5117/TET2016.1.DRIE

Abstract

Language variety and educational achievement of indigenous primary school pupils

This article explores the relations between language and mathematics test performance and a range of language related characteristics. The sample consists of 3,639 grade 2 pupils from 437 Dutch primary schools. Data were collected in 2014. The main question is whether pupils who speak Standard Dutch at home perform better than pupils who speak Frisian, a Dutch regional language or dialect. Results of the present analyses were compared with those from analyses performed on similar data collected in 1994. Between 1994 and 2014 the share of children who mostly speak standard Dutch with their mother and father has increased with 8 percent points to 95 percent. The share of mothers and fathers who mostly speak standard Dutch to each other has increased with 17 percent points to 91 percent. No correlation was found between language choice, i.e. speaking Standard Dutch or speaking Frisian, a regional language or dialect, and language and mathematic test performance. One remarkable finding was that children from the province of Limburg perform well while they speak Standard Dutch least.

Keywords: dialect, regional language, standard Dutch, language choice, educational performance, the Netherlands

1 Inleiding

Het gebruik van het Fries, van streektalen en van dialecten is sinds enige decennia tanende. Daarover is men het in het algemeen wel eens. Dat neemt niet weg dat er grote verschillen zijn tussen taalpeilingen betreffende de mate en het tempo waarin die teloorgang plaatsvindt. Dergelijke verschillen worden verklaard door een veelheid aan factoren, zoals demografische kenmerken van respondenten (leeftijd, opleiding), de formulering van de frequentie van het taalgebruik (soms, regelmatig, het meeste) en de gebruikersdomeinen (formeel, informeel) (Goeman & Jongenburger, 2009; Wilting, Van Hout & Swanenberg, 2014).

Bijna twee decennia geleden publiceerden Driessen en Withagen (1998) in *Taal en Tongval* de resultaten van een grootschalig, landelijk onderzoek naar taalkeuzes en de samenhang daarvan met onderwijsprestaties. Zij maakten daarvoor gebruik van gegevens die in 1994 bij 700 basisscholen waren verzameld als onderdeel van de eerste meting van het cohortonderzoek PRIMA (Jungbluth, Van Langen, Peetsma & Vierke, 1996). Het betrof informatie over 7730 autochtone groep 4 kinderen en hun ouders. Samenvattend werd het volgende geconcludeerd:

- Bijna 13% van de kinderen spreekt Fries, een streektaal of dialect. Er zijn daarbij echter grote verschillen tussen provincies. Gebruik van Fries, streektaal of dialect is geconcentreerd in de provincies Friesland en Limburg. Verder wordt vaak, dat wil zeggen in meer dan 10% van de onderscheiden domeinen, dialect gesproken in Groningen, Drenthe en Zeeland.
- Van de ouders spreekt ongeveer 74% onderling de Nederlandse taal; ongeveer een kwart spreekt dus Fries, een streektaal of dialect. Dit betekent dat ouders onderling veel vaker Fries, een streektaal of dialect spreken dan hun kinderen. Het verschil binnen het gezin is met name groot (meer dan 10% verschil) in Groningen, Drenthe, Overijssel, Gelderland, Noord-Brabant en Limburg.
- Hoger opgeleide ouders beheersen het Nederlands beter dan lager opgeleide ouders. Zij spreken ook vaker Nederlands. Tussen het beheersingsniveau Nederlands en de onderlinge spreektaal van de ouders bestaat slechts een zwakke samenhang.
- Het aantal samenhangen tussen enerzijds de taal- en de rekenvaardigheid van de kinderen en anderzijds een uiteenlopende achtergrondkenmerken is zeer beperkt. Met name de opleiding van de ouders speelt een rol. Daarnaast is ook de beheersing van het Nederlands van de ouders enigszins van belang. Verschillen in taalvaardigheid naar

spreektaal kind, spreektaal ouders en geslacht zijn zeer minimaal. Ten aanzien van de rekenvaardigheid zijn deze verschillen nog geringer.

- Als het gaat om het ontrafelen van de relaties tussen de taalkeuzes enerzijds en de taal- en rekenvaardigheid anderzijds blijkt het deel van het land waar het kind woont een relevante factor te zijn. Er kunnen duidelijk landsdelen worden onderscheiden waar in meerdere of mindere mate Fries, een streektaal of dialect wordt gesproken. Tegelijkertijd verschillen deze landsdelen ook naar de taal- en rekenvaardigheid van de kinderen, die bovendien niet verklaard kunnen worden door andere kenmerken zoals het ouderlijk opleidingsniveau.

Het PRIMA cohortonderzoek is voortgezet in het COOL⁵⁻¹⁸ cohortonderzoek. De laatste COOL-meting heeft in 2014 plaatsgevonden (Driessen, Elshof, Mulder & Roeleveld, 2015). PRIMA en COOL kennen een vergelijkbare opzet¹ en ook de instrumentatie is vrijwel identiek. Vanwege deze overeenkomsten is het mogelijk na te gaan in hoeverre er in de tussenliggende periode van twee decennia veranderingen hebben plaatsgevonden ten aanzien van taalkeuzes. Daarmee komen de meeste van de hierboven genoemde problemen met betrekking tot de vergelijkbaarheid van peilingsonderzoeken te vervallen. Het accent in deze studie ligt op de volgende vragen:

- In hoeverre spreken kinderen en hun ouders in 2014 Nederlands dan wel Fries, een streektaal of dialect, en hoe verhoudt zich dat tot de situatie in 1994?
- Welke samenhangen zijn er tussen de spreektaal van de kinderen en hun onderwijsprestaties?

2 Steekproef, instrumenten en variabelen

2.1 Steekproef

De gegevens voor dit artikel zijn afkomstig uit het cohortonderzoek COOL⁵⁻¹⁸. Dit betreft een grootschalig, landelijk onderzoek in het basisonderwijs waarbij gegevens zijn verzameld bij directies, leerkrachten, leerlingen en hun ouders. De laatste meting van dit onderzoek vond in 2014 plaats bij 437 scholen (Driessen, Elshof, Mulder & Roeleveld, 2015). Het onderzoek richt zich op de leerlingen in groep 2, in totaal bijna 9000. Deze leerlingen hebben een taal- en een rekentoets gemaakt en bij hun ouders is met behulp van een schriftelijke vragenlijst informatie verzameld over de thuissituatie. De respons op deze vragenlijst bedroeg circa 59%,

met een ondervertegenwoordiging van allochtone ouders. De respons onder de autochtone ouders, dat wil zeggen degenen die in deze bijdrage centraal staan, bedroeg 65%. Binnen deze groep is een selectie genomen van die kinderen van wie beide ouders in Nederland zijn geboren, dat wil zeggen de autochtone leerlingen. Hiervoor is gekozen omdat juist vragen over Fries, streektaalen en dialecten voor allochtone ouders een complicerende factor kunnen vormen als het gaat om de interpretatie van de resultaten (zoals twee- versus drietaligheid). Deze beperking tot autochtone leerlingen heeft ertoe geleid dat er van de oorspronkelijke 4990 leerlingen uiteindelijk 3639 resteerden voor de analyses.

2.2 Instrumenten en variabelen

2.2.1 *Taal- en rekentoets*

De taal- en rekenvaardigheid is bepaald met behulp van twee toetsen uit het Cito-Leerlingvolgsysteem. Taal voor kleuters omvat aspecten van de taalontwikkeling (conceptueel bewustzijn: passieve woordenschat en kritisch luisteren) en de ontluikende geletterdheid (metalinguïstisch bewustzijn: schriftoriëntatie, klank en rijm, laatste en eerste woord horen en auditieve synthese). De toets telt 60 opgaven en kent een betrouwbaarheid van 0.87 (Lansink & Hemker, 2012). In Rekenen voor kleuters zijn opdrachten opgenomen over getalbegrip (omgaan met de telrij, hoeveelheden en getallen), meten (lengte, omtrek, oppervlakte, inhoud, gewicht en tijd) en meetkunde (oriënteren en lokaliseren, construeren, opereren met vormen en figuren). Deze toets bestaat uit 48 opgaven. De betrouwbaarheid bedraagt eveneens 0.87 (Koerhuis & Keuning, 2011). De resultaten op beide toetsen zijn uitgedrukt in zogenoemde vaardigheidsscores.

2.2.2 *Oudervragenlijst*

Uit de oudervragenlijst zijn enkele achtergrondkenmerken overgenomen. Centraal stonden de volgende taalkeuzevragen, alle gelegen in de informele sfeer:

- Welke taal spreken de ouders onderling het meeste met elkaar?
- Welke taal spreekt het kind het meeste in vier situaties, namelijk met: (1) de moeder; (2) de vader; (3) broertjes/zusjes; (4) vriend(innet)jes?

De oorspronkelijk antwoordmogelijkheden voor beide vragen waren: (1) Nederlands; (2) Fries, streektaal, dialect; (3) een buitenlandse taal. Als gevolg van de selectie van alleen autochtone leerlingen is het aantal ouders dat daarna nog voor de derde optie heeft gekozen verwaarloosbaar en is

deze categorie daarom verder buiten beschouwing gelaten. Met betrekking tot de tweede vraag is voor elk kind bepaald hoe vaak het in de onderscheiden vier situaties Nederlands spreekt. Omdat niet altijd alle situaties van toepassing zijn (bv. als er geen vader is of geen broertjes of zusjes zijn), is het resultaat in een relatieve maat uitgedrukt, variërend van 0% (het kind spreekt in geen van de situaties Nederlands) tot 100% (het kind spreekt in alle situaties Nederlands). In verband met de uiteindelijke verdeling van de antwoorden is een driedeling gevormd: 0%, 25-75%, en 100% (ofwel in geen situatie, in 1 tot en met 3 situaties, of in alle situaties).

Voor elk van de beide ouders afzonderlijk is, gebruik makend van Can-Do schalen (Clark, 1981), geïnformeerd naar hun Nederlandse taalvaardigheid, met daarbij een onderscheid naar de vier taalmodaliteiten:

- In welke mate beheersen de ouders de Nederlandse taal wat betreft: (a) verstaan/begrijpen; (b) spreken; (c) lezen; (d) schrijven.

De bijbehorende antwoordcategorieën waren: (1) niet of zeer slecht; (2) slecht; (3) redelijk; (4) goed; (5) zeer goed. Principale componentenanalyse van de acht items liet één generale factor zien (78% verklaarde variantie) met een betrouwbaarheid van 0.96. Op basis van de antwoorden is één score berekend voor de taalvaardigheid van de ouders met als categorieën: (1) zeer slecht tot goed; (2) goed tot zeer goed; (3) zeer goed.

De ouders hebben ook informatie verstrekt over het door hen gevolgde onderwijs:

- Wat is het hoogste opleidingsniveau dat de ouders hebben gevolgd?

Op basis van de antwoorden is het hoogste niveau binnen het gezin bepaald: (1) maximaal lbo; (2) mavo; (3) mbo; (4) havo/vwo; (5) hbo; (6) wo.

2.2.3 *Schooladministratie*

Uit de schooladministraties zijn twee kenmerken verkregen:

- Het geslacht van de leerlingen: (1) jongen; (2) meisje.
- De provincie waarin de school gelegen is. In aanvulling op de 12 provincies is een indeling gemaakt van zes geografisch bepaalde taalgebieden: (1) Fries; (2) Nedersaksisch; (3) Limburgs; (4) Brabants; (5) Zeeuws; (6) Hollands.

3 Resultaten

3.1 Taalkeuzes en taalbeheersing

3.1.1 De spreektaal van de leerlingen

In tabel 1 staat een overzicht van de verdeling van het percentage kinderen dat Nederlands spreekt in elk van de vier onderscheiden domeinen. In de tabel worden ter vergelijking behalve de resultaten van de meting uit 2014 ook die uit de meting van 1994 vermeld.

Tabel 1 Spreektaal kind Nederlands in vier domeinen, naar provincie en meetjaar (gemiddelden)

Provincie	Met moeder		Met vader		Met broers/zusjes		Met vriend-(innet)jes	
	1994	2014	1994	2014	1994	2014	1994	2014
Groningen	86	100	86	95	87	100	92	97
Friesland	53	67	51	66	52	70	56	78
Drenthe	80	96	79	94	81	97	81	97
Overijssel	93	100	91	98	91	100	93	100
Flevoland	98	88	99	86	99	88	100	88
Gelderland	97	100	97	100	98	100	97	100
Utrecht	100	99	100	100	100	100	99	100
Noord-Holland	97	99	97	99	97	99	97	99
Zuid-Holland	99	99	99	99	99	99	99	100
Zeeland	85	96	84	93	84	94	87	95
Noord-Brabant	96	100	96	100	96	100	95	100
Limburg	51	69	50	67	51	69	60	80
Nederland	87	95	87	95	87	96	89	97

De tabel laat zien dat er in het algemeen geen grote verschillen optreden tussen de spreektaal van het kind met de moeder, met de vader, met broertjes en zusjes en met vriendjes. Met vriendjes, dus buiten het gezin, wordt echter wel iets meer Nederlands gesproken dan met de andere drie categorieën van gesprekspartners. Dit komt vooral doordat de kinderen in Limburg en Friesland dat vaker doen. Nederlands wordt het minst gesproken in Limburg, Friesland en Drenthe, en dat geldt voor zowel 1994 als 2014. Tussen 1994 en 2014 is er een stevige terugval in het gebruik van Fries, streektalen en dialecten. Gemiddeld genomen spreekt in 2014 circa 4% van de kinderen nog een van die drie taalvariëteiten tegen zo'n 12% in 1994. Een opvallende ontwikkeling heeft Flevoland doorgemaakt: daar is

het aantal Nederlands sprekende kinderen afgenomen, mogelijk ten gevolge van import uit uiteenlopende andere landsdelen.

Vanwege de overeenstemming in de reacties zijn de scores voor de vier taaldomeinen waarin het kind Nederlands spreekt samengevat tot één score, te weten het relatieve aantal malen dat het kind Nederlands spreekt (zie hierboven).² In de eerste kolom van tabel 2 staat het overzicht van de verdeling van deze variabele.

Tabel 2 Spreektaal kind Nederlands, spreektaal ouders Nederlands en beheersing Nederlands ouders naar provincie (gemiddelden)

Provincie	Taal kind NL		Taal ouders NL		Beheersing NL ouders	
	1994	2014	1994	2014	1994	2014
Groningen	88	93	58	78	2.94	2.41
Friesland	53	68	42	65	2.94	2.57
Drenthe	81	93	44	78	2.91	2.37
Overijssel	92	97	64	90	2.93	2.52
Flevoland	99	86	91	89	2.98	2.61
Gelderland	97	96	78	95	2.94	2.61
Utrecht	100	97	97	100	2.96	2.61
Noord-Holland	97	97	96	99	2.96	2.73
Zuid-Holland	99	97	98	98	2.96	2.71
Zeeland	85	92	69	83	2.96	2.61
Noord-Brabant	96	97	81	99	2.92	2.69
Limburg	53	68	39	50	2.93	2.70
Nederland	87	93	74	91	2.94	2.65
					(s.d.=0.16)	(s.d.=0.54)

Zoals al te verwachten viel op basis van de verdelingen in tabel 1, laten de gemiddelden op de samenvattende variabele 'spreektaal kind' in tabel 2 geen ander beeld zien dan die op de samenstellende vier onderdelen. Gemiddeld genomen spreken de kinderen in 2014 in 93% van de vier domeinen het meeste Nederlands, en dit percentage verschilt flink naar gelang de provincie waarin het kind woont, met daarbij als uitschieters Limburg en Friesland. Vergeleken met 1994 is er een toename van 6%-punten.

3.1.2 De spreektaal van de ouders

De tweede kolom van tabel 2 geeft inzicht in het aandeel ouders dat onderling Nederlands spreekt. Spraken in 1994 vooral ouders uit Limburg, Friesland en Drenthe geen Nederlands, in 2014 is dat niet veranderd. Wat wel is veranderd is dat het aandeel ouders dat nu onderling Nederlands spreekt dramatisch is toegenomen, van 74 tot 91%. Vermeldenswaardig is dat in

Limburg nog steeds de helft van ouders onderling geen Nederlands spreekt; in Friesland heeft men vaker voor Nederlands gekozen dan in Limburg.

Wanneer de percentages met betrekking tot de spreektaal van het kind met de ouders (tabel 1 kolom 1 en 2) worden vergeleken met die van de spreektaal van de ouders onderling (tabel 2 kolom 2), dan valt op dat er tussen 1994 en 2014 een enorme ommezwaai heeft plaatsgevonden. Het percentage kinderen dat tegen moeder en vader Nederlands spreekt is tussen 1994 en 2014 met 8%-punten gestegen tot 95%. Het percentage ouders dat onderling Nederlands spreekt is in die periode met liefst 17%-punten toegenomen tot 91%. Met andere woorden het vroegere generatie-effect is grotendeels verdwenen.

3.1.3 *De beheersing van het Nederlands door de ouders*

In de laatste kolom van tabel 2 staat informatie over de beheersing van het Nederlands door de ouders, zoals zij die zelf beoordelen. Omdat de antwoordcategorieën in 2014 afwijken van die in 1994 zijn de gemiddelden niet vergelijkbaar. In 1994 was er nauwelijks sprake van verschillen tussen de provincies ($eta = 0.10$); in 2014 lijkt er iets meer variatie ($eta = 0.16$), waarbij met name ouders uit Drenthe en Groningen minder positief over hun niveau Nederlands oordelen. Vermeldenswaardig is dat de Nederlandse taalvaardigheid van ouders in Limburg en Friesland nauwelijks verschilt van die van de gemiddelde ouder, ondanks dat er in deze twee provincies aanzienlijk minder Nederlands ofwel aanzienlijk vaker een niet-Nederlandse taalvariant wordt gesproken.

3.2 **Taalkeuzes, achtergrondkenmerken en taal- en rekenvaardigheid**

In 2014 is de taalvaardigheid van de kinderen gemeten met de toets Taal voor kleuters; deze kent een gemiddelde score van 67.8 met een standaarddeviatie van 10.8. De rekenvaardigheid is bepaald met de toets Rekenen voor kleuters, die een gemiddelde van 85.8 kent met een standaarddeviatie van 11.9. Tabel 3 geeft een overzicht van de taal- en rekenvaardigheid, uitgesplitst naar een aantal van de hierboven beschreven kenmerken.

Tabel 3 Taal- en rekenvaardigheid naar taalkeuzes en achtergrondkenmerken (gemiddelden)

	Taal	Rekenen		Taal	Rekenen
<i>Spreektaal kind NL</i>			<i>Beheersing NL ouders</i>		
0 keer	67.7	86.1	zeer slecht tot goed	64.3	82.5
1-3 keer	67.7	85.2	goed tot zeer goed	66.6	84.3
4 keer	67.8	85.9	zeer goed	68.5	86.6
<i>eta</i>	0.00	0.01	<i>eta</i>	0.10*	0.10*
<i>Spreektaal ouders NL</i>			<i>Geslacht</i>		
Nederlands	67.9	85.9	jongen	66.7	85.4
Fries, streektaal, dialect	67.5	85.6	meisje	68.9	86.1
<i>eta</i>	0.00	0.00	<i>eta</i>	0.10*	0.03
<i>Opleiding ouders</i>			<i>Landsdeel</i>		
max. lbo	63.2	81.1	Fries	68.8	84.8
mavo	65.7	83.8	Nedersaksisch	67.6	85.1
mbo	66.6	84.1	Limburgs	68.3	87.5
havo, vwo	67.0	86.2	Brabants	68.1	86.8
hbo	68.8	86.8	Zeeuws	68.3	85.2
wo	70.8	89.6	Hollands	67.5	85.5
<i>eta</i>	0.18*	0.19*	<i>eta</i>	0.04	0.07*

 * $p < 0.01$

De cijfers in tabel 3 maken duidelijk dat het voor de taal- en rekenvaardigheid van de kinderen niet uitmaakt of zij of hun ouders Nederlands spreken of niet. Wél van belang is het ouderlijke opleidingsniveau: hoe hoger dat niveau, hoe beter de kinderen scoren qua taal- en rekenvaardigheid. Die samenhang is met een *eta* van rond 0.18 echter ook niet bijzonder sterk (Cohen, 1988). De samenhang met de beheersing van het Nederlands door de ouders is met een *eta* van 0.10 nog zwakker, wat overigens niet wil zeggen dat er tussen kinderen van extreem scorende ouders (zeer slecht tot goed versus zeer goed) geen relevante verschillen optreden. De verschillen tussen de onderscheiden landsdelen zijn niet echt groot. Opmerkelijk is dat de Limburgse kinderen het relatief goed doen, zeker gelet op het feit dat zij het vaakst dialect spreken.

In tabel 3 zijn de onderlinge samenhangen tussen de taal- en rekenvaardigheid en een zestal achtergrondkenmerken elk afzonderlijk gepresenteerd. Omdat het mogelijk is dat er verschillen zijn naar landsdeel in combinatie met andere kenmerken zijn afsluitend nog enkele covariantie-analyses uitgevoerd. De resultaten daarvan volgen in tabel 4. In die tabel staan de ongecorrigeerde toetscores (vergelijkbaar met die in tabel 3), daarna de gecorrigeerde. Allereerst een correctie voor het opleidingsniveau van de

ouders; mogelijk verschilt het effect daarvan immers per landsdeel. Vervolgens is gecorrigeerd voor de spreektaal van het kind, het centrale kenmerk in dit artikel. Ten slotte wordt voor allebei deze kenmerken tegelijkertijd gecorrigeerd. Onderin de tabel staan nog de correlatiecoëfficiënten *eta*, respectievelijk de partiële correlatiecoëfficiënten *beta*. Deze laatste geeft een indicatie van het effect van landsdeel op de taal- en rekenvaardigheid, nadat rekening is gehouden met de invloed van opleidingsniveau en/of spreektaal.

Tabel 4 Taal- en rekenvaardigheid naar landsdeel; ongecorrigeerd, gecorrigeerd voor opleiding ouders, voor spreektaal kind, en voor opleiding ouders plus spreektaal kind (gemiddelden)

Landsdeel	Taal				Rekenen			
	Ong.	+ Opl.	+ Taal	+ Opl. + taal	Ong.	+ Opl.	+ Taal	+ Opl. + taal
Fries	68.8	69.3	69.1	69.3	84.8	85.3	85.2	85.4
Nedersaksisch	67.6	67.9	67.6	67.9	85.1	85.5	85.2	85.5
Limburgs	68.3	68.2	68.6	68.2	87.5	87.4	87.9	87.4
Brabants	68.1	68.1	68.1	68.1	86.8	86.7	86.8	86.7
Zeeuws	68.3	68.3	68.3	68.3	85.2	85.1	85.2	85.1
Hollands	67.5	67.2	67.4	67.2	85.5	85.2	85.4	85.3
<i>eta / beta</i>	0.04	0.05	0.04	0.05	0.07*	0.07**	0.07*	0.07**

* $p < 0.01$; ** $p < 0.05$

Uit tabel 4 volgt dat het voor de verschillen in taal- en rekenvaardigheid tussen landsdelen niet uitmaakt of rekening wordt gehouden met eventuele verschillen in ouderlijk opleidingsniveau en/of spreektaal van het kind. De toetsscores blijven nagenoeg gelijk, evenals de *eta*- en *beta*-coëfficiënten.

4 Samenvatting en conclusies

In het algemeen zijn er geen grote verschillen tussen de spreektaal van het kind met de moeder, met de vader, met broertjes en zusjes en met vriendjes en vriendinnetjes. Nederlands wordt het minst gesproken in Limburg, Friesland en Drenthe, en dat geldt voor zowel 1994 als 2014. Tussen 1994 en 2014 is er een forse terugval in het gebruik van Fries, streektaalen en dialecten, van 12% in 1994 naar 4% in 2014.

Spraken in 1994 vooral ouders uit Limburg, Friesland en Drenthe geen Nederlands, in 2014 is dat niet veranderd. Wat wel is veranderd is dat het

aandeel ouders dat nu onderling Nederlands spreekt fors is toegenomen, van 74 tot 91%. In Limburg spreekt nog steeds de helft van ouders onderling geen Nederlands; daarmee vergeleken heeft in Friesland een groter deel van de ouders voor Nederlands gekozen, bijna tweederde.

De bevindingen laten dus overduidelijk zien dat er sprake is van een forse afname van het gebruik van Fries, streektalen en dialecten. Dit vormt er opnieuw een aanwijzing voor deze langzaam zullen uitsterven, dit onder invloed van de stijging van het onderwijsniveau, de toegenomen mobiliteit en internationalisering, de invloed van de (sociale) media en (mede daardoor) de versterking van de positie van het Engels. Dat Fries, streektalen en dialecten geleidelijk aan verdwijnen wil overigens niet meteen zeggen dat daar het Standaard Nederlands voor in de plaats komt. Er zijn duidelijke aanwijzingen dat er een ontwikkeling gaande is van de vorming en verankering van ‘regiolecten’, intermediaire variëteiten (Hoppenbrouwers, 1990; Wilting, Van Hout & Swanenberg, 2011).

Bij deze bevindingen passen wellicht enkele relativeringen. Op de eerste plaats is onduidelijk in hoeverre de hier geanalyseerde steekproeven representatief zijn. In het voordeel spreken in ieder geval dat het zeer omvangrijke steekproeven betreft en dat de opzet en instrumentatie van beide cohortonderzoeken vergelijkbaar zijn. Ook relevant is dat het om jonge kinderen van (daardoor waarschijnlijk ook) jonge ouders gaat. Hoe dit precies uitwerkt is onduidelijk. Goeman en Jongenburger (2009) laten zien dat dialectgebruik enigszins afneemt met de leeftijd, maar dat dit effect varieert per regio (waarbij met ‘dialect’ ook het Fries en streektalen worden bedoeld). Eigenlijk zou verwacht worden dat vooral oudere mensen dialect spreken. Mogelijk is er ook sprake van enige mate van sociale wenselijkheid bij het invullen van de vragenlijst, die immers onderdeel uitmaakt van een onderzoek. Daar tegen spreekt echter dat de school de in een dichtgeplakte enveloppe geretourneerde vragenlijsten niet heeft kunnen inzien. Verder is het zo dat in de vraagstelling van de taalkeuze gebruik is gemaakt van de bewoording ‘het meeste’. Dit is een strenger criterium dan in sommige andere studies waar geselecteerd is voor ‘ooit’ of ‘soms’. Hierdoor ligt het gebruik van het Nederlands in de onderhavige studie mogelijk hoger.

Regelmatig wordt de vraag gesteld of het voor ouders en kinderen niet beter is geen Fries, streektaal of dialect te spreken. De angst is namelijk dat daardoor de schoolprestaties te lijden hebben. Voor die angst lijkt geen grond. De analyseresultaten laten immers zien dat het voor de taal- en rekenvaardigheid van de kinderen niet uitmaakt of zij of hun ouders Fries, een streektaal of dialect spreken. Wél enigszins van belang zijn het

ouderlijke opleidingsniveau en, in nog minder mate, de beheersing van het Nederlands door de ouders. De verschillen tussen de onderscheiden landsdelen zijn niet echt groot. Opmerkelijk is dat de Limburgse kinderen het relatief goed doen, zeker gelet op het feit dat er in Limburgse gezinnen het minst Nederlands wordt gesproken.

Noten

1. Een verschil is dat bij PRIMA de oudergegevens zijn verzameld bij groep 4 en bij COOL bij groep 2.
2. Dit is dus niet exact hetzelfde als het gemiddelde percentage uit Tabel 1.

Bibliografie

- Clark, J., 'Language'. In: T. Barrows (ed.), *A survey of global understanding: Final report*. New Rochelle, NY: Change Magazine Press, 1981, pp. 87-100.
- Cohen, J., *Statistical power analysis for the behavioral sciences*. Hillsdale, NJ: Erlbaum, 1988.
- Driessen, G. & V. Withagen, 'Taalvariatie en onderwijsprestaties van autochtone basisschoolleerlingen', *Taal en Tongval*, 50 (1998), 2-24.
- Driessen, G., D. Elshof, L. Mulder & J. Roeleveld, *Cohortonderzoek COOL⁵⁻¹⁸. Technisch rapport basisonderwijs, derde meting 2013/14*. Nijmegen: ITS, 2015.
- Goeman, T. & W. Jongenburger, 'Dimensions and determinants of dialect use in the Netherlands at the individual and regional levels at the end of the twentieth century', *International Journal of the sociology of Language*, 196/197 (2009), 31-72.
- Hoppenbrouwers, C., *Het regiolect: Van dialect tot Algemeen Nederlands*. Muiderberg: Couthino, 1990.
- Jungbluth, P., A. van Langen, T. Peetsma & H. Vierke, *Leerlinggegevens basisonderwijs en speciaal onderwijs. Technische rapportage PRIMA-cohortonderzoek 1994/95*. Amsterdam/Nijmegen: SCO/ITS, 1996.
- Koerhuis, I. & J. Keuning, *Wetenschappelijke verantwoording van de toetsen Rekenen voor kleuters*. Arnhem: Cito, 2011.
- Lansink, N. & B. Hemker, *Wetenschappelijke verantwoording van de toetsen Taal voor kleuters voor groep 1 en 2 uit het Cito Volgsysteem primair onderwijs*. Arnhem: Cito, 2012.
- Wilting, M., R. van Hout & J. Swanenberg, 'Regiolect verankerd. Een survey-onderzoek naar dialectgebruik van Eindhoven jongeren', *Taal & Tongval*, 66 (2014), 143-171.

Over de auteur

Geert Driessen, Radboud Universiteit Nijmegen.

E-mail: g.driessen@its.ru.nl